

NORGES HØYESTERETT

Den 17. desember 2008 avsa Høyesterett dom i

HR-2008-02172-A, (sak nr. 2008/1109), sivil sak, anke over dom,

A (advokat Thomas Christian Wangen – til prøve)

mot

Sparebank 1 Skadeforsikring AS (advokat Ivar Holst)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Flock**: Saken gjelder krav om erstatning for personskade etter trafikkulykke fra passasjer som visste at bilen var ”fråvend rette innehavaren med brotsverk”, jf. bilansvarslova § 7 tredje ledd.
- (2) Den 11. april 2002 var A med på å rane en forretning i X. Etter ranet flyktet de tre ranerne i en stjålet bil. Under kjøringen kolliderte bilen med midtrabatten og var deretter ikke kjørbær. Ved å true med et avsaget haglegevær ranet de til seg en annen bil. Som følge av førerens ruspåvirkning og høy hastighet, fikk denne bilen skrens under kjøringen og kjørte inn i et tre. A ble påført meget alvorlige hodeskader og har senere vært 100 prosent varig invalid. Hans tilstand er blitt karakterisert som vegetativ fungering.
- (3) Den bilen som A var passasjer i da han ble skadet, var forsikret i Sparebank 1 Skadeforsikring AS. A gikk til søksmål mot forsikringsselskapet og krevde erstatning for de skadene som han ble påført ved ulykken. Han erkjente at han etter bestemmelsen i bilansvarslova § 7 tredje ledd måtte tåle en vesentlig avkortning i sitt krav. Oslo tingrett avsa 6. mars 2007 dom med slik domsslutning:

”1. Sparebank 1 Skadeforsikring AS frifinnes.

2. Partene bærer hver sine omkostninger, jf. tvistemålsloven § 172, annet ledd.”

- (4) Tingretten fant at det ikke forelå særlige grunner som burde føre til at A ble tilkjent erstatning, og at dette også måtte gjelde en ”helt minimal erstatning”.
- (5) A anket dommen til Borgarting lagmannsrett, som 2. juni 2008 avsa dom med slik domsslutning:
- ”1. Tingrettens dom stadfestes.**
- 2. I saksomkostninger for lagmannsretten betaler A innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse til Sparebank 1 Skadeforsikring AS 46 250 – førtisekstusentohundreogfemti – kroner med tillegg av rente etter forsinkelsesloven § 3 første ledd første punktum fra forfall til betaling skjer.”**
- (6) Lagmannsretten fant at As klanderverdige opptreden måtte vurderes opp mot de meget alvorlige skadene han pådro seg. Etter en samlet vurdering kom retten til at det ikke forelå særlige grunner for at erstatning kunne tilkjennes.
- (7) A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Saken står både i rettslig og i faktisk henseende i samme stilling som for de tidligere retter.
- (8) Den ankende part, A, har i hovedtrekk gjort gjeldende:
- (9) Lagmannsretten frifant Sparebank 1 Skadeforsikring AS ved å anvende bestemmelsen i bilansvarslova § 7 tredje ledd. Retten kom uriktig til at det ikke var særlige grunner for å tilkjenne erstatning. Anken gjelder lagmannsrettens bevisvurdering og rettsanvendelse.
- (10) Det er et vilkår for å kunne anvende bestemmelsen i § 7 tredje ledd at skadelidte visste at bilen var ”fråvendt rette innehavaren med brotsverk”. Når bestemmelsen åpner for erstatning der ”særlege grunnar” er for det, blir det galt når lagmannsretten ved denne vurderingen legger avgjørende vekt på omstendighetene ved selve kjøringen, og sågar også det som skjedde forut for at ulykkesbilen ble overtatt.
- (11) I tillegg kommer at lagmannsretten uriktig har tillagt A en større rolle i hendelsesforløpet frem til ulykken enn det rent faktisk er dekning for. Det var de to personene i forsetet på bilen som var hovedpersonene både ved kjøringen og ved de forutgående ranene av butikken og av bilen. Ved anvendelse av et prinsipp om differensiering av skyld, må As mer tilbaketrunkne rolle komme ham til gode ved vurderingen av spørsmålet om det er særlige grunner for å tilkjenne ham erstatning.
- (12) I dette tilfellet er det først og fremst de tragiske etterfølgende omstendighetene som tilsier at det er til stede slike særlige grunner. Det følger av Høyesteretts praksis at også slike omstendigheter vil kunne være relevante ved denne vurderingen. Lagmannsretten har her gjort den feil at man har veiet de bebreidelser som kan rettes mot A i forbindelse med ranene og kjøringen, mot de svært alvorlige følger som ulykken fikk. Dermed er ikke de etterfølgende særlige grunnene blitt tillagt tilstrekkelig vekt.
- (13) Det erkjennes at § 7 tredje ledd må ses på som en snever ”nåderegel”. Ulykken har i dette tilfellet fått det verst mulige utfall for A og hans familie. Han ble rammet i ung alder og ble varig og fullstendig invalidisert. Han vil være lenket til rullestol eller seng resten av

livet, og vil ha et stort behov for pleie og tilsyn. Han har en meget anstrengt økonomi. Den erstatning som kreves, vil kunne anvendes til leiet hjelp, og selv en mindre erstatning vil kunne bidra til å lette hans livssituasjon. Ulykkens tragiske konsekvenser for skadelidte er således i dette tilfellet en særlig grunn som bør lede til at det tilkjennes delvis erstatning.

(14) A har nedlagt slik påstand:

- ”1. Sparebank 1 Skadeforsikring as ved styrets formann kjennes erstatningsansvarlig etter bilansvarsloven § 7 tredje ledd for den skade og skadefølger A ble påført ved ulykke den 11.04.2002, redusert etter rettens skjønn med minimum 50 %.
2. Sparebank 1 Skadeforsikring as ved styrets formann dømmes til å betale A saksomkostninger for tingrett, lagmannsrett og Høyesterett.”

(15) Ankemotparten, *Sparebank 1 Skadeforsikring AS*, har i hovedtrekk gjort gjeldende:

(16) Lagmannsretten har korrekt kommet til at A i overensstemmelse med hovedregelen i bilansvarslova § 7 tredje ledd ikke kan kreve erstatning. Med den graverende medvirkning som han har gjort seg skyldig i, ville han allerede etter medvirkningsbestemmelsen i bilansvarslova § 7 første ledd vært avskåret fra å kreve erstatning. Det er imidlertid enighet om at erstatningskravet må bedømmes etter § 7 tredje ledd, hvorefter skadelidte som hovedregel helt faller utenfor dekningen i den ansvarsforsikring som er etablert i lovens § 4.

(17) Vurderingen av om det foreligger særlige grunner, faller naturlig i to: Først bedømmes skadelidtes forhold ved selve kjøringen og ulykken, og deretter vurderes de følger skadene har hatt for ham. Høyesteretts praksis gir støtte for at det uansett tragiske virkninger av ulykken for skadelidte, ikke vil bli tilkjent erstatning dersom det ikke er til stede særlige formildende forhold i tilknytning til kjøringen/ulykken.

(18) I dette tilfellet var forholdet rundt kjøringen særdeles belastende for A. Bilen ble fratatt eieren ved et væpnet ran. A ble med under kjøringen som passasjer, selv om han på forhånd hadde gitt føreren narkotiske tabletter og den forutgående kjøringen hadde endt med kollisjon mot veiens midtrabatt.

(19) Det erkjennes på den annen side at omfanget av den skade som A ble påført, vanskelig kan tenkes å bli større. Når det kreves erstatning til dekning av utgiftene til lønnet hjelp, må det likevel tas hensyn til at skadelidte i dette tilfellet høyst sannsynlig har en begrenset evne til å nyttiggjøre seg – ha glede av – en slik ekstra hjelp.

(20) Ankemotparten er enig i at § 7 tredje ledd ikke kan leses slik at det er tale om et enten/eller. Dersom man ikke følger hovedregelen om ingen erstatning, må det således være adgang til å tilkjenne delvis erstatning.

(21) Sparebank 1 Skadeforsikring AS har nedlagt slik påstand:

- ”1. Anken forkastes.
2. Sparebank 1 Skadeforsikring AS tilkjennes saksomkostninger for tingrett, lagmannsrett og Høyesterett.”

- (22) *Mitt syn på saken*
- (23) Det er ikke omtvistet at saken må løses etter bilansvarslova § 7 tredje ledd, og jeg er enig i dette. Denne bestemmelsen lyder slik:
- ”Skadelidaren kan ikkje få skadebot utan at særlege grunnar er for det, dersom han av fri vilje køyrde eller let seg køyre i den vogna som gjorde skaden endå han visste at vogna var fråvend rette innehavaren med brotsverk.”**
- (24) Jeg er videre enig med partene i at det, i tilfelle det er til stede særlige grunner som nevnt i bestemmelsen, må kunne utmåles en redusert erstatning til skadelidte.
- (25) I motsetning til ved medvirkning, hvor avgjørelsen etter § 7 første ledd skal ”retta seg etter åtferda på kvar side og tilhøva elles”, bestemmer tredje ledd at skadelidte som hovedregel overhodet ikke har krav på erstatning. Som bemerket av annenvoterende i dommen i Rt. 1997 side 149, innebærer denne bestemmelsen dermed en begrensning i det fareområde som bilens ansvarsforsikring skal dekke. Begrensningen rammer den som frivillig blir med som passasjer i en bil som han vet er fråvendt rette innehaver ved en forbrytelse, og det selv om det ikke er noen årsakssammenheng mellom dette og skadetilføyelsen.
- (26) Selv om trafikkforsikringen til en stjålet bil også dekker skader som denne bilen volder ”utenforstående” skadelidte, har lovgiveren ikke funnet det rimelig at en bileier skal tegne en forsikring som også sikrer den som stjeler bilen og vedkommendes informerte passasjerer. Denne omstendighet – sammen med betraktninger om mulig prevensjon – er med på å begrunne den regel som man i dag finner i § 7 tredje ledd.
- (27) En tilsvarende bestemmelse gjaldt tidligere der en skadelidt passasjer visste eller måtte vite at føreren var påvirket av alkohol, og den praksis vi har om rekkevidden av unntaksregelen om ”særlege grunnar”, gjelder tilfeller med promillekjøring og ikke ved tyveri.
- (28) Som fremhevet av førstvoterende i Rt. 1994 side 1461, angir ikke loven hvilke hensyn som skal tillegges vekt ved avgjørelsen, og forarbeidene gir heller ikke særlig veiledning. Samtidig ble uttalt i dommen at det ikke var holdepunkter for at ”hensyn som etterfølgende omstendigheter ikke skal kunne trekkes inn ved vurderingen”, og det kunne ikke utelukkes at slike omstendigheter ”kan ha en slik særlig karakter og tyngde at de vil kunne tillegges vesentlig betydning”. Et mindretall på to dommere stemte i den saken for at det ble tilkjent en – riktignok vesentlig redusert – erstatning. Det ble lagt vekt på at skadelidte, som var en ung mann, som følge av skaden fikk en fullstendig endring av sine livsforhold. Mindretallet påpekte at en tidligere dom i Rt. 1986 side 543 gjaldt et tilfelle ”hvor den skadelidte på massiv måte hadde medvirket til skaden”, og ga uttrykk for at den dommen ikke stengte for at det ble tilkjent erstatning ”i de mer ordinære tilfelle av medvirkning ved promillekjøring”.
- (29) I plenumsdommen i Rt. 2000 side 1811 (Finanger I) bemerket flertallet med henvisning til tidligere dommer i Rt. 1978 side 321 og Rt. 1986 side 543 at unntaket vedrørende ”særlege grunnar” i første rekke refererte seg til ”omstendigheter som forelå da kjøringen startet eller rundt selve kjøringen, med andre ord i hvilken grad passasjerer kan bebreides for å ha latt seg kjøre av en påvirket bilfører”.

- (30) Spørsmålet om erstatningsplikt overfor skadet passasjer ved promillekjøring reguleres nå av medvirkningsbestemmelsen i § 7 første ledd, mens bestemmelsen om fritak for erstatningsplikt fortsatt er opprettholdt i tredje ledd for tyveritilfellene. Jeg kan vanskelig se at spørsmålet om erstatningsplikt når det foreligger særlige grunner, kan vurderes annerledes i disse tilfellene enn det som var situasjonen da regelen også gjaldt ved promillekjøring. Dette innebærer at aktuelle grunner først og fremst vil være knyttet til tyveriet av bilen og kjøringen. Den som selv stjeler eller er med på tyveriet, vil normalt ikke kunne påberope seg etterfølgende omstendigheter som særlige grunner. Dette kan likevel stille seg annerledes i situasjoner hvor vedkommende passasjer er lite eller intet å bebreide. Eksempel på det siste kan være en passasjer som først under kjøringen blir oppmerksom på at bilen er stjålet.
- (31) Om As rolle ved kjøringen og det forutgående hendelsesforløp i den foreliggende sak, heter det i lagmannsrettens dom:
- ”Han skaffet til veie bilen som skulle brukes som fluktbil etter ranet og han deltok i ranet av forretningen og ranet av fluktbil nummer to. Han ble med i fluktbilen til tross for at han tidligere hadde gitt føreren Rivotriltabletter. Han ble med fluktbil nummer to til tross for trafikkulykken med den første fluktbilen og til tross for at det var samme person, nemlig B som fortsatte å kjøre. A må således ha vært fullstendig klar over hvilken risiko han utsatte seg for ved å bli med i bilen.”**
- (32) Lagmannsretten gir uttrykk for at A med dette har opptrådt svært klanderverdig, og dette er også dekkende for min oppfatning. Hans rolle i denne del av hendelsesforløpet vil stå helt sentralt ved vurderingen av om det er særlige grunner som taler for at det skal utmåles erstatning til ham. Det er på det rene at han ble påført en varig og total invaliditet, med ekstraordinært store skader. Når hans rolle er som foran beskrevet av lagmannsretten, kan jeg ikke se at selv de tragiske følger som kjøringen fikk for ham, kan lede til at det tilkjennes erstatning.
- (33) Jeg er etter dette kommet til at anken må forkastes.
- (34) Anken har vært forgjeves, og spørsmålet om sakskostnader må avgjøres etter tvisteloven § 20-2. Jeg er kommet til at unntaksregelen i tredje ledd bokstav c i denne paragrafen får anvendelse.
- (35) Saken har hatt stor velferdsmessig betydning for A, som er blitt innvilget fri sakførsel for Høyesterett. Han er i en situasjon som vil gjøre det svært vanskelig for ham å betale ilagte sakskomkostninger. Samtidig er motparten et forsikringsselskap. Det er gitt samtykke til behandling av saken i Høyesterett fordi anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, og dermed også for den virksomhet som ankemotparten driver. Jeg er på denne bakgrunn kommet til at sakskostnader ikke bør tilkjennes for noen instans.
- (36) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Anken forkastes.

2. Sakskostnader tilkjennes ikke for noen instans.

(37) Dommer **Skoghøy:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(38) Dommer **Endresen:** Likeså.

(39) Dommer **Stabel:** Likeså.

(40) Dommer **Gussgard:** Likeså.

(41) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Anken forkastes.

2. Sakskostnader tilkjennes ikke for noen instans.

Riktig utskrift bekreftes: